

УДК 677.024

МЕСТО ДИДАКТИЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕД.Р. Гиясова¹, М.Х. Ҳақимова²*Аннотация*

В данной статье изложены место, которое занимает дидактические материалы в учебном процессе, дидактические возможности, и факторы место дидактических средств в учебно производственной практике, информационные технологии в образовании, создание электронных образовательных ресурсов технология внедрения их в практику использования средств машинного обучения в аудитории, а также методы приготовления учебно дидактических материалов.

Ключевые слова: дидактический средств, дидактические возможности, комплексное обучение, учебные дидактические материалы, учебный процесс.

Бугунги кунда Республикамизда ҳаётнинг барча соҳаларида бўлганидек таълим тизимида ҳам туб ислоҳотлар олиб борилмоқда. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг қабул қилиниши, Давлат таълим стандартларининг ишлаб чиқилиши ва Олий таълим тизимида олиб борилаётган ислоҳотлар бунга ёрқин мисол бўла олади. Халқ хўжалигини ҳозирги замон талабларига жавоб берадиган малакали мутахассислар билан таъминлаш ушбу таълим тизимининг зиммасига юклатилган муҳим ва маъсулиятли вазифадир. Бу эса, ўз навбатида ушбу таълим тизимини илғор таълим технологиялари билан қуролланган, малакали ўқитувчи кадрлар билан таъминлашни талаб қилади. Таълим жараёнининг асосий ташкил этувчиларидан бўлмиш замонавий дидактик воситаларни ўзлаштириб олиш вазифаларни амалга оширишда ҳал қилувчи роль ўйнайди. Бугунги кунда таълим соҳасида фан ва техниканинг сўнгги ютуқлари асосида ишлаб чиқилган телекоммуникация, информацион техника ва технологияларнинг қўлланилиши катта аҳамият кашф этмоқда. Янги педагогик ва ахборот технологияларни қўллашда дидактик таълимотни ишлаб чиқиш муҳим аҳамиятга эга. Дидактик воситалар ўқув жараёнида ўқитувчиларнинг энг яқин ёрдамчиси ҳисобланади.

Дидактик воситалардан ўқув жараёнида фойдаланилади:

- назарий машғулотларда талабаларга янги билимларни бериш учун мавзуга доир ўқув материалларини тушунтириш, намойиш қилиш, таҳлил қилишда;

- амалий машғулотларда талабаларга танлаган касбларига оид вазифаларни бажаришга доир малака ва кўникмаларни шакллантириш учун бажариладиган ишни намуна сифатида амалга ошириш, машқ қилишда;

- назорат машғулотларида талабаларнинг билимларини баҳолаш учун турли тестлар ва дастурлардан фойдаланишда.

Бундан ташқари аудиториядан ташқари ишларни олиб боришда ва турли тадбирларни ўтказишда ҳам дидактик воситаларсиз кўзланган мақсадга эриша олмаймиз.

Ўқув жараёнида олиб бориладиган машғулотларда биз фақат оғзаки усул билан тушунтириш билан қифояланмасдан, барча турдаги ўқув ахборотларидан фойдаланамиз. Булар сонли ва ёзма кўринишда, овозли ва тасвирий кўринишда, ҳажмий ва ҳаракатли кўринишда, электрон ва бошқа кўринишларда бўлиши мумкин. Шундан келиб чиққан ҳолда биз ҳар бир дидактик воситанинг имкониятларини билиб олсак, уларнинг қай биридан қайси вазифани, қандай амалга оширишда фойдаланиш самаралироқ эканини билиб оламиз. Бунинг учун биз аввало дидактик воситаларнинг классификацияси билан танишиб чиқишимиз мақсадга мувофиқ бўлади. Биз дидактик воситаларни уч йўналишга ажратамиз. Булар дидактик материаллар, улардан фойдаланиш учун

¹Гиясова Дилфуза Раджабовна – старший преподаватель кафедры «Текстиля», Бухарский инженерно-технологический институт, Узбекистан.

²Ҳақимова Мархабо Ҳабибулло қизи – студент, Бухарский инженерно-технологический институт, Узбекистан.

қўлланиладиган дидактик воситалар, ҳамда дидактик материаллар ва воситалар ёрдамида таълимни амалга ошириш учун лойиҳаланган мажмуалар. Ҳар бир йўналиш бўйича уларнинг тегишли турлари бор. Дидактик воситалар - бизга таниш, ҳаётимизда учрайдиган, ҳатто биз фойдаланиб юрган воситалар бўлиши мумкин. Яъни уларнинг ҳаммаси ҳам айнан таълим бериш учун ишлаб чиқарилган восита бўлиши шарт эмас. Шу жиҳатдан олганда дидактик воситалардан фойдаланишни ўрганиш осонроқ. Фақат қўлланилаётган воситанинг дидактик имкониятларини аниқлаб олиш зарур. Ўқув машғулотларида бериладиган, намойиш қилинадиган, бажариб кўрсатиладиган ва шунга ўхшаш барча турдаги ўқув ахборотларини биз дидактик материаллар деймиз. Уларни қачон ва қай мақсадда қўллашимизга қараб алоҳида гуруҳларга ажратиб чиқамиз. Ушбу материалларни қўллашда ва тайёрлашда дидактик воситалардан фойдаланамиз. Шундан келиб чиққан ҳолда биз машғулот давомида бир неча турдаги дидактик материалларни қўллаемиз, бунинг учун тегишли дидактик воситалардан фойдаланамиз. Булар эса биргаликда шу машғулот учун тузилган дидактик воситалари мажмуаси ҳисобланади. Таълим воситалари мультимедиа ҳолида бўлганда ҳам алоҳида ажралган ҳолда ўз олдидаги вазифаларни тўлиқ еча олмайди. Бунинг учун таълим жараёнида турли воситаларидан тўлиқ фойдаланиш учун педагог ушбу тизимдан моҳирлик билан фойдалана олиши керак. Ушбу таълимни амалга оширишда ўқув дастури талабларига риоя қилиниши зарур. Комплекс таълимнинг кейинги босқичи - дидактик ишлар ва шароитларни ҳисобга олган ҳолда таълим воситаларидан фойдаланиш. Турли таълим воситаларининг иш бажариши турлича, уларнинг дидактик иш бажариши ва шароити ҳам турли хил. Турли муаммоли вазиятларда ушбу воситаларда иш бажаришни режалаштириш ва ташкил этиш лозим.

Ўқув жараёни учта асосий мақсадни бажаради: таълимий, тарбиявий ва ривожлантирувчи мақсадлар. Ушбу мақсадларни амалга оширишда барча ана шу комплексли жараён жуда муҳим аҳамиятга эга. Ўқув жараёнида дарсни ўқув воситалари билан ёритишда иқтисодий омилни ҳисобга олиши даркор. Бир томондан таълим мазмуни, воситалари, иккинчи томондан ана шундай таълим воситаларини танлаб, ташкил этиш ва уларнинг таълим-тарбия жараёнидаги вазифаларини бажариш.

Бундан ташқари таълим воситаларини танлашда гигиеник, экологик, эргономик талабларни ҳам ҳисобга олиш лозим, хавфсизлик қоидаларининг талаблари ҳам ҳисобга олинади. Комплексдаги ушбу факт - критерийларни ҳисобга олиш, улардаги тўғри фойдаланиш таълим-тарбия вазифаларини сифатини таъминлайди.

Таълим воситаларининг комплекс ишлатилиши улардан фойдаланиш услублари билан узвий боғлиқ. Ушбу методика ўқув жараёнида усталар, ўқитувчилар томонидан аниқланади, бу ерда уларнинг иш тажрибаси, талабалар таркиби таълим жараёни шароитлари, ўқув материалларининг мазмуни ҳисобга олинади. Шу билан бирга кўргазмаларни қуроллар билан ишлаш, улардан фойдаланиш, техник воситаларни ишлатиш жуда яхши самара беради.

Дарсларга тайёргарлик пайтида барча талаблар, кўрсатмаларга амал қилиши лозим. Бу қуйидагилардан иборат:

а) дарс яхши, тушунарли бўлиши учун керакли кўргазмалар, техника воситалари билан таъминланган бўлиши керак. Лекин дарсни жуда кўп кўргазма билан бойитиш ҳам зарарли;

б) уларда ишлатиладиган барча қуроллар (плакатлар, схемалар, моделлар, макетлар деталлар, коллекция-карточкалар) олдиндан шаклланиб, текширилиб, қўл остида тайёр ҳолда туриши керак;

в) ҳаракатланувчи иш қуроллари таълим техник воситалари (моделлар, қўлланмалар, анжомлар тренажёрлар, инструкция-кўрсатмали технологик карталар) ни ишлатишдаги олдин яхшилаб текшириб кўрилади.

Хулоса қилиб айтганда, замонавий таълим шароитида янги педагогик ва ахборот технологияларини қўллаш долзарб вазифалардан ҳисобланади. Янги педагогик ва ахборот технологияларни қўллашда дидактик таълимотни ишлаб чиқиш муҳим аҳамиятга эга. Ҳар бир ишни амалга ошириш учун инсон

қандайдир воситалардан фойдаланади. Шу жумладан таълим беришда ҳам биз воситалардан фойдаланамиз.

Адабиётлар рўйхати

1. Ш.Шарипов, Н.Муслимов, М.Исмаилова. Касбий таълим педагогикаси. Методик қўлланма. –Т. 2005 й.
2. Олимов Қ.Т., О.А.Абдуқуддусов, Л.П.Узоқова, М.М.Ахмеджонов, Д.Ф.Жалолова. Касб таълими услубиёти. Т.: «Молия», 2006 й.
3. Олимов К.Т. Учебно-методическое обеспечение специальных дисциплин в системе среднего специального образования. // Узлуксизтаълим. 2004 й.- № 3. Б. 68-75.

© Д.Р. Гиясова, М.Х. Ҳақимова, 2019
